

OBROZENSKÁ ČEŠTINA

Obrany češtiny:

- František Martin Pelcl (ed.): Bohuslav Balbín:
Dissertatio apologetica pro lingua slavonica,
praecipue bohemica, 1775
- Jan Václav Pohl: Pravopisnost řeči české, 1756

Bible

nový překlad Nového zákona z r. 1786 (přel. František Faustin Procházka):

„*Tehdy on řekl jim: Jestli hříšník, nevím: jediné (to) vím, že já **byv slepý**, nyní vidím.*“

Bible Svatováclavská, 1677:

„*Tehdy on řekl jim: jestli hříšník, nevím: jediné vím, že když jsem byl slepý, nyní vidím.*“

Bible kralická, z vyd. 1613:

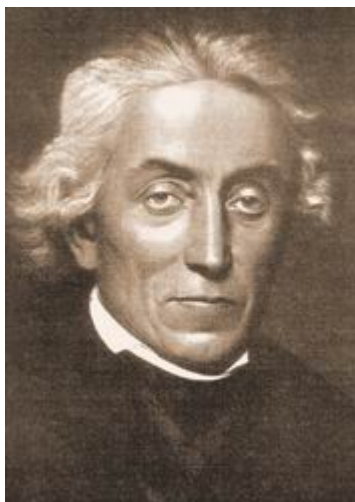
„*I odpověděl on, a řekl: Jestli hříšník, nevím, **než** to vím, že **byv slepý** nyní vidím.*“

mluvnice 1. období NO

- František Bohumil Tomsa: Böhmische Sprachlehre (Česká mluvnice), 1782
  - instr. sg. u M a N na *-y* nebo *-ami/-mi*
  - 3.pl. sloves: *oni leží, učí* nebo *oni ležejí, učejí*
- František Martin Pelcl: Grundsätze der böhmischen Grammatik, 1796
  - dvojitá *l*; *p'at = napjal*
  - myti – mejdlo, myslím – smejšlím*
- Josef Dobrovský: Ausführliches Lehrgebäude der Böhmischen Sprache (zkrácený název), 1. vyd. 1809, 2. vyd. 1819
  - jediné *l*, tvary *pal* bez měkkého *p'*,
  - instr. sg. jmen N a M: *se stromy, s muži*
  - přívl. adj. pouze jmenné tvary (nikoliv *z bratrového domu*)
  - 3. pl. sloves: *oni hledí, honí*, ale jen *oni válejí*
  - pravopis po *s, z, c*: dat.sg. *knězi, otci*, adj. *psí, kozí, telecí*, u sloves *prosím, mizím*
ale *zyma, sýt'*

Ad Dobrovského vyobrazení v portrétech¹

František Tkadlík (1786-1840), olejomalba z r. 1820

František Horčička (1776-1856), portrét v oleji, 1820

utváření novočeské slovní zásoby

vědecká terminologie

- úspěšné:
  - *poznatek, představa, pojem, věda předmět, časopis, odstín, sloh, úvaha, výrok, nutný, povšechný, totožný, posuzovati, označiti, uskutečniti*
  - rozlišování : *cíl, účel, záměr – stejný, totožný*
  - *nářečí, časování, přídavné jméno, podmět, samohláska, souhláska, báje, cestopis, životopis*
  - *rostlina, savec, nerost, kyslík, prvek, sloučenina, čtverec, trojúhelník, vteřina*
- neúspěšné: *libomudrcví = philosophia, umnice = logica, krásověda = aesthetica, mluvnictví = grammatica, dušesloví = psychologia, živočichopis = zoographia, silozpyt = physica*

purismus

- za německé *mord, grunt, handl, plac, pres, retovati* česká synonyma

---

¹ Lubomír Sršeň, Osobnost J. Dobrovského prezentovaná portréty. In: Josef Dobrovský. Fundator studiorum slavlicorum. Slovanský ústav AV ČR. Praha 2003, s. 103-142. Tam i reprodukce.

vývoj pravopisu

1. analogický pravopis (Dobrovského mluvnice)

- *i/y* po *s* a *z* uvnitř slova dle etymologie: *zisk, získati, silný, síla*, ale *syn, sýr*
- *uzříti, úzký* – dříve psáno s *v*-

2. tzv. skladná oprava

- *její největší galeje* místo *gegj neywětšj galege*
- *v* místo *w*, *ou* místo *au* (*vyučiti, jednou* místo *wyvčiti, jednau*)

nářeční diferenciaci

- návrhy Františka Trnky: *ó* místo *ú* (*bóh, kón, vól*),
ulica, ak. *ulicu*